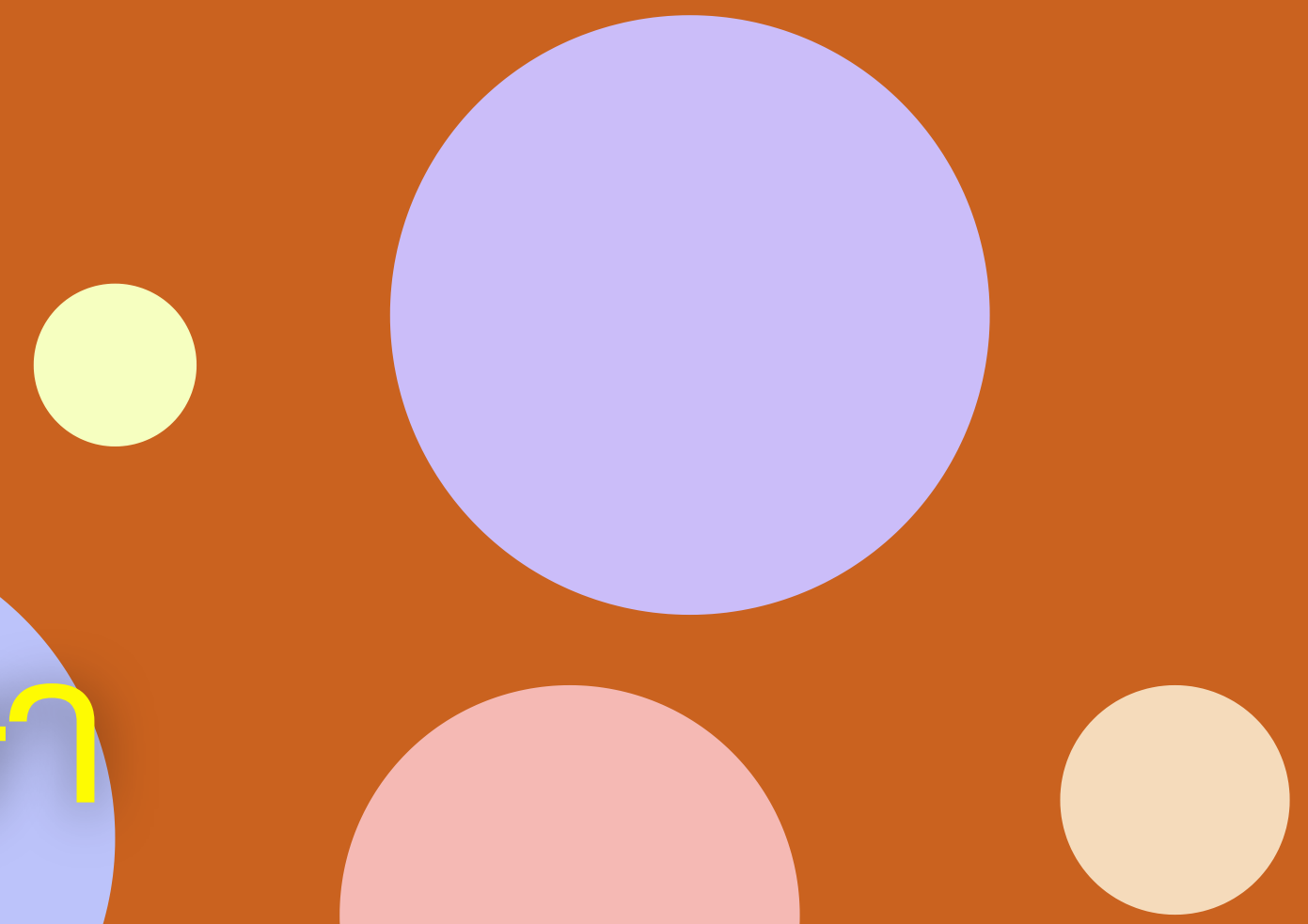

ศิลปโบราณวัตถุ

จากพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา

3. ขันน้ำมนต์ดุนลาย (ลายช้าง ชู หนู และสัตว์มงคล)

ขนาด เส้นผ่านศูนย์กลางปากขันประมาณ 30 เซนติเมตร ความสูงประมาณ 20 เซนติเมตร ความหนาของผนังภาชนะประมาณ 2.5 มิลลิเมตร

ห้องแสดงห้องวัฒนธรรมเครื่องโลหะและโลหะ พิพิธภัณฑิ์คติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา

ขันน้ำมนต์เนื้อทองเหลืองดุนลายชิ้นนี้เป็นตัวอย่างสำคัญของงานหัตถศิลป์โลหะภาคใต้ที่สะท้อนภูมิปัญญาและความชำนาญของช่างพื้นบ้านในการสร้างสรรค์ภาชนะประกอบพิธีกรรมทางศาสนา งานช่างประเภทนี้มีการสืบทอดมาอย่างยาวนานในหัวเมืองสำคัญของภาคใต้ โดยเฉพาะนครศรีธรรมราชและสงขลา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการผลิตงานโลหะกรรมและศิลปหัตถกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างไทย มลายู และดินแดนการค้าทางทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

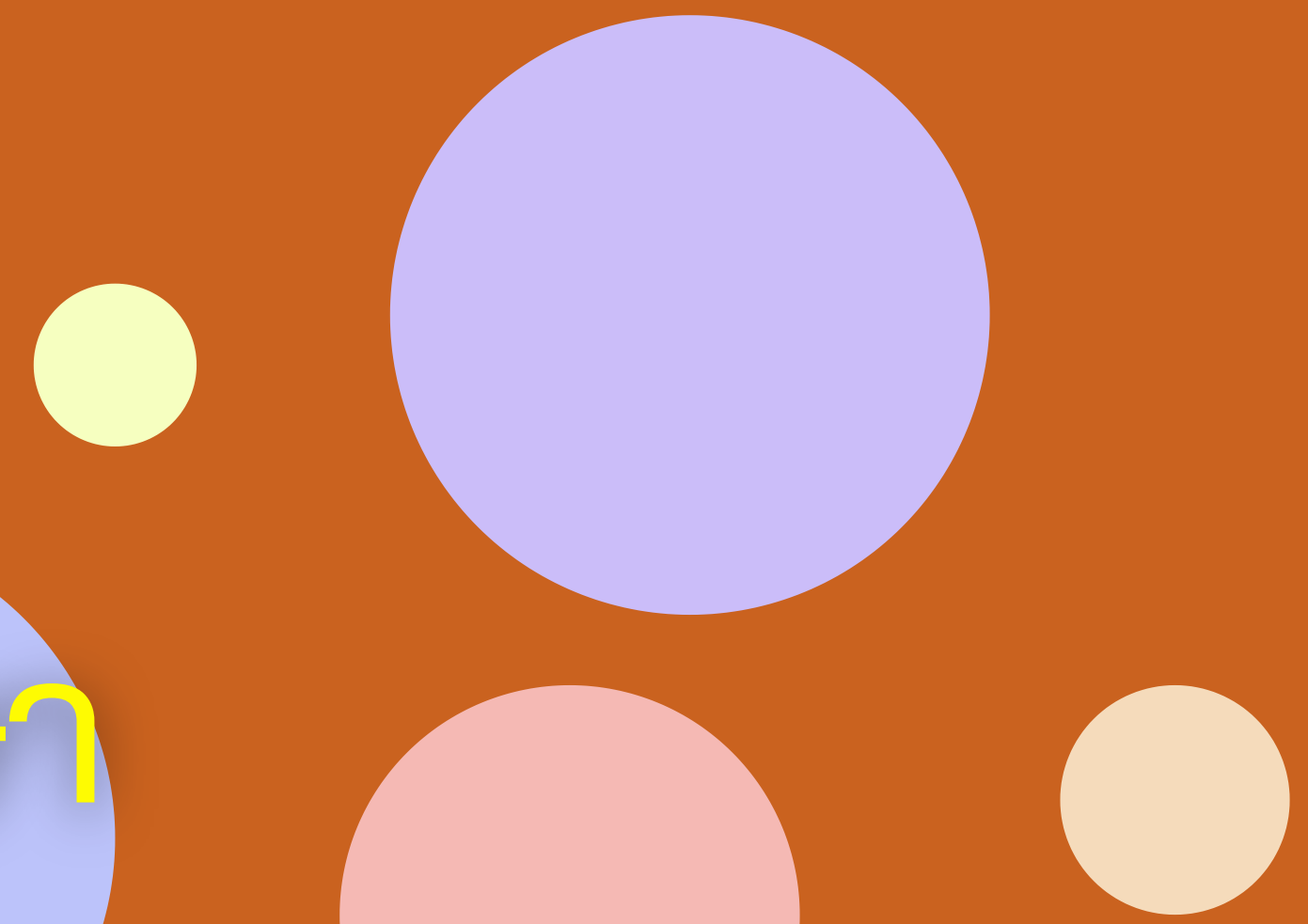
ตัวขันสร้างขึ้นจากแผ่นทองเหลืองที่ผ่านกระบวนการขึ้นรูปด้วยมือ ก่อนตกแต่งด้วยเทคนิค “บุและดุนลาย” ซึ่งเป็นการตอกและดุนโลหะจากด้านหลังให้เกิดลวดลายนูนต่ำ จากนั้นจึงเก็บรายละเอียดจากด้านหน้าอย่างประณีต ส่งผลให้ลวดลายมีมิติ แสงเงา และความพลิ้วไหวอย่างงดงาม เทคนิคดังกล่าวนับเป็นศาสตร์ชั้นสูงของงานช่างโลหะที่ต้องอาศัยทั้งความชำนาญ ความอดทน และประสบการณ์ของช่างฝีมือเป็นอย่างมาก

ลวดลายที่ปรากฏบนขันแสดงให้เห็นการผสมผสานระหว่างลายไทยประเพณี ลายเครือเถาพรรณพฤกษา และภาพสัตว์ที่แทรกอยู่ภายในองค์ประกอบทางศิลปกรรมอย่างกลมกลืน รอบตัวขันปรากฏภาพสัตว์หลายชนิด ได้แก่ ช้าง ชู และหนู ซึ่งสามารถตีความได้หลากหลายมิติ ทั้งในฐานะสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศและวิถีชีวิตของผู้คน ตลอดจนสัญลักษณ์ที่ปรากฏในคติความเชื่อของสังคมไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ศิลปโบราณวัตถุ

จากพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา

ช่างเป็นสัตว์สำคัญที่มีความผูกพันกับผืนป่าและสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ขณะที่หรือสัตว์ในตระกูลงู มักปรากฏในความเชื่อเกี่ยวกับสายน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ และพลังแห่งธรรมชาติ ส่วนหมีเป็นสัตว์ที่สัมพันธ์กับพื้นที่เกษตรกรรมและการเก็บรักษาธัญญาหาร ในอีกมิติหนึ่ง หมียังปรากฏในคติพราหมณ์-ฮินดูในฐานะพาหนะของพระพิฆเนศ เทพแห่งปัญญาและความสำเร็จ การนำสัตว์เหล่านี้มาผสานไว้ในลวดลายเดียวกัน อาจสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ ความสมดุลของธรรมชาติ และความเป็นสิริมงคลตามคติความเชื่อและจินตนาการ ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นและการใช้ประโยชน์ผู้คนในอดีต

ในด้านการใช้งาน หันน้ำมนต์เป็นภาชนะสำคัญในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและประเพณีของชุมชน ใช้รองรับน้ำพระพุทธรูปสำหรับประกอบพิธีมงคลและพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การสวดมนต์ ทำน้ำพระพุทธรูปมนต์ พิธีอุปสมบท งานมงคลสมรส การสงฆ์น้ำพระ และงานบุญประเพณีของท้องถิ่น น้ำในภาชนะจึงมีได้เป็นเพียงน้ำธรรมดา หากเป็นสื่อกลางแห่งความศรัทธาและความเชื่อที่เชื่อมโยงผู้คนเข้ากับศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สำหรับสังคมภาคใต้ น้ำยังมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต การเกษตร และระบบนิเวศของชุมชน การใช้หันน้ำมนต์ในพิธีกรรมจึงสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และความเชื่อเกี่ยวกับความบริสุทธิ์ ความร่มเย็น และความเป็นสิริมงคลที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน หันน้ำมนต์ทองเหลืองดูลายชั้นนี้ จึงมีได้เป็นเพียงภาชนะประกอบพิธีกรรม หากยังเป็นพยานวัตถุทางวัฒนธรรมที่บอกเล่าเรื่องราวของงานช่างพื้นบ้าน ศิลปกรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คนภาคใต้ อันสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะ ศาสนา ธรรมชาติ และชุมชนได้อย่างงดงามและลึกซึ้ง

